

**Η θέση της Συνάντησης Πανεπιστημιακών Δασκάλων
για την επιστολή της Υπ. Παιδείας και Κεραμέως και τα προτεινόμενα μέτρα μεταρρύθμισης
της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα**

Αθήνα, 23/9/2019

Άποψη επί της αρχής

Η πανεπιστημιακή κοινότητα, για μία ακόμη φορά τα τελευταία χρόνια, βρίσκεται προ των πυλών ενός νέου νόμου-πλαίσιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, δύο περίπου χρόνια μετά την ψήφιση του Ν. 4485/2017. Φαίνεται, δυστυχώς, ότι πρώτη προτεραιότητα του ΥΠΑΙΘ δεν αποτελεί η αντιμετώπιση των οξύτατων προβλημάτων των Ιδρυμάτων και του προσωπικού της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (υποστελέχωση, υποχρηματοδότηση, μισθολογικές απολαβές, συνταξιοδοτικά ζητήματα, γραφειοκρατικός Γολγοθάς, τραγικές ελλείψεις στη φοιτητική μέριμνα και πολλά άλλα).

Η νέα διοίκηση του Υπουργείου αντί να αναζητήσει πόρους και μέτρα για:

- την άμεση αύξηση της χρηματοδότησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, προκειμένου τα Ιδρύματα να αντιμετωπίσουν με επάρκεια τις λειτουργικές τους ανάγκες και ιδιαίτερα αυτές της φοιτητικής μέριμνας
- τις προσλήψεις νέων μελών ΔΕΠ και διοικητικού/τεχνικού προσωπικού για την αναπλήρωση των μεγάλων κενών που έχουν δημιουργηθεί λόγω συνταξιοδοτήσεων και αποχωρήσεων και άμεση εφαρμογή του κανόνα 1:1 για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης
- την προστασία του επιπέδου σπουδών, η οποία απειλείται όχι μόνο από την υποχρηματοδότηση και την υποστελέχωση αλλά και τις ανεξέλεγκτες μετεγγραφές φοιτητών προς κεντρικά Ιδρύματα
- την παροχή επιδόματος στέγασης και σίτισης για όσους φοιτητές δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις οικονομικές απαιτήσεις των σπουδών, ώστε να σπουδάσουν στα Ιδρύματα που εισήχθησαν και την εξασφάλιση υποτροφιών για όλους τους υποψήφιους διδάκτορες
- την ενίσχυση των ερευνητικών κονδυλίων και την εξασφάλιση όρων και προϋποθέσεων που θα επιτρέπουν τη διεξαγωγή έρευνας σε όλες τις επιστήμες, με πλήρη διαφάνεια στην κατανομή της ερευνητικής χρηματοδότησης και στη διαχείριση των πόρων
- την άμεση επαναφορά των μισθών τουλάχιστον στα επίπεδα του 2012 και τη σταδιακή αύξησή τους σε επίπεδα που θα ανταποκρίνονται στα υψηλά προσόντα, τον κοινωνικό ρόλο και το έργο που προσφέρουν οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι
- τη διασφάλιση του δημόσιου και δωρεάν χαρακτήρα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε όλους τους κύκλους σπουδών
- την εξασφάλιση αξιοπρεπών όρων συνταξιοδότησης για τα αφυπηρητήσαντα μέλη ΔΕΠ, καθώς ο επιδοματικός χαρακτήρας των αποδοχών των πανεπιστημιακών, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κλάδου και οι αλλαγές στο ασφαλιστικό (νόμος «Κατρούγκαλου»)

έχουν οδηγήσει τις συντάξεις σε απαράδεκτα χαμηλά επίπεδα, περίπου στο 55%-60% σε σχέση με το 2009

- την κατάργηση των εργολαβιών φύλαξης, καθαριότητας, εστίασης, κλπ., στα πανεπιστήμια και την εξασφάλιση προσλήψεων μόνιμου προσωπικού,

προτίμησε να ασχοληθεί με την περαιτέρω επιχειρηματοποίηση του Πανεπιστημίου και την εξεύρεση τρόπων επαναφοράς αποτυχημένων θεσμών, όπως π.χ. τα Συμβούλια Ιδρύματος.

Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στο προοίμιο της επιστολής, επιδιώκεται «η ενίσχυση της αυτονομίας και αυτοδιοίκησης των Ιδρυμάτων...». Αυτή η επιδίωξη εγείρει ζήτημα συνταγματικότητας των επιδιώξεων της κυβέρνησης καθώς το Ελληνικό Σύνταγμα (άρθρο 16 παρ. 5) ορίζει τα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης ως «νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση» αλλά δεν αναφέρεται πουθενά σε αυτό η έννοια της «αυτονομίας». Η έννοια της αυτονομίας υποκρύπτει την οικονομική αυτονομία των Πανεπιστημίων από την Πολιτεία. Μια τέτοια αυτονομία προοδευτικά θα αγγίξει και τους μισθούς ΔΕΠ και εργαζομένων, όπως συμβαίνει - με δραματικές συνέπειες για το διδακτικό και λοιπό προσωπικό - στο Ηνωμένο Βασίλειο και σε άλλες χώρες.

Η παραπάνω επιδίωξη της Υπ. Παιδείας εξειδικεύεται στη συνέχεια στο στόχο της δημιουργίας μηχανισμών εξωστρέφειας, προκειμένου να είναι τα Πανεπιστήμια «αξιολογούμενα, ανταγωνιστικά και σε κοινό βηματισμό με την αγορά εργασίας».

Θεωρούμε ότι πρωταρχικός σκοπός των Πανεπιστημίων είναι η παραγωγή και μετάδοση επιστημονικής γνώσης προς όφελος της κοινωνίας και του λαού, και όχι η εξυπηρέτηση των συγκυριακών διακυμάνσεων της αγοράς ή ακόμη χειρότερα, των επιχειρηματικών συμφερόντων. Και στα Ελληνικά Ιδρύματα παράγεται νέα γνώση σε πολύ υψηλό επίπεδο. Σύμφωνα με διεθνείς εκθέσεις, οι Έλληνες επιστήμονες παράγουν, κατ' αναλογία με τον πληθυσμό της χώρας και την ερευνητική χρηματοδότηση, πολύ περισσότερες επιστημονικές δημοσιεύσεις απ' ότι οι Γάλλοι και οι Γερμανοί συνάδελφοί τους που βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις των σχετικών κατατάξεων. Δυστυχώς, όπως φάνηκε και από τη μεταφορά των ερευνητικών κέντρων στο Υπουργείο Ανάπτυξης, η νέα κυβέρνηση προωθεί την εργαλειοποίηση της έρευνας υποβαθμίζοντας την ανεξαρτησία της και υπονομεύοντας τον ευρύτερο ανθρωπιστικό και κοινωνικό της ρόλο.

Άποψη επί συγκεκριμένων θεμάτων της επιστολής

1. Αναφορικά με τις προθέσεις μεταρρύθμισης των θεσμικών οργάνων διοίκησης των Πανεπιστημίων, θεωρούμε ότι τα υφιστάμενα και δημοκρατικά εκλεγμένα όργανα (Πρυτάνεις-Αντιπρυτάνεις, Πρυτανικό Συμβούλιο, Σύγκλητος, Κοσμητόρες και Κοσμητείες, Γενικές Συνελεύσεις και Τομείς), διασφαλίζουν τη δημοκρατική και αποτελεσματική διοίκηση και λειτουργία των Ιδρυμάτων χωρίς ιδιαίτερες κωλυσιεργίες και τριβές. Ως εκ τούτου, δεν είναι αναγκαία ούτε σκόπιμη η θεσμοθέτηση νέων «θεσμικών αντίβαρων» όπως είναι τα δοκιμασμένα και αποτυχημένα Συμβούλια Ιδρύματος και ο Γενικός Γραμματέας. Οι όποιες επιμέρους «αστοχίες» στη λειτουργία των οργάνων διοίκησης μπορούν να αντιμετωπιστούν με μικρές και επιμέρους τροποποιήσεις του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου.

Θεωρούμε ότι η θεσμοθέτηση νέων οργάνων διοίκησης είναι περιττή. Θα αυξήσει τη γραφειοκρατία στη λήψη αποφάσεων και θα κάνει αναποτελεσματική και αντιδημοκρατική τη διοίκηση των Πανεπιστημίων.

Προς την κατεύθυνση της ενδυνάμωσης της «πλήρους αυτοδιοίκησης» των Πανεπιστημίων αρκεί να μεταφερθούν διοικητικές αρμοδιότητες της κεντρικής Διοίκησης του Υπουργείου προς τα υφιστάμενα όργανα διοίκησης των Ιδρυμάτων (στο πλαίσιο αναμόρφωσης των Οργανισμών τους).

2. Η επαρκής κρατική χρηματοδότηση είναι στοιχειώδης προϋπόθεση για τη λειτουργία των ΑΕΙ, όπως αποδεικνύεται και από την διεθνή εμπειρία. Η χρηματοδότηση του Υπουργείου Παιδείας προς τα ΑΕΙ από 1,42 δις ευρώ που ήταν το 2009 μειώθηκε στο 0,83 δις ευρώ το 2015 και έκτοτε παραμένει σε επίπεδα που δεν επαρκούν ούτε καν για την κάλυψη των ανελαστικών δαπανών. Οποιαδήποτε συζήτηση για δείκτες που θα χρησιμοποιηθούν ως «αντικειμενικά κριτήρια» προσδιορισμού του ύψους της κρατικής χρηματοδότησης κάθε ΑΕΙ, είναι προσχηματική και στερείται κάθε λογικής όταν η χώρα μας έχει από τις χαμηλότερες κρατικές δαπάνες ανά φοιτητή.

Η πρόθεση της κυβέρνησης να συνδέσει τμήμα της κρατικής χρηματοδότησης των ΑΕΙ με την αξιολόγηση θα οδηγήσει στην περαιτέρω μείωση της κρατικής χρηματοδότησης και θα υπονομεύσει τη λειτουργία τους. Η στάση αυτή περιορίζει και αλλοιώνει το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα των Πανεπιστημίων στην οικονομική ενίσχυση από το Κράτος (άρθρο 16 παρ.5) στο πλαίσιο του πλήρους αυτοδιοίκητου που πρέπει να απολαμβάνουν.

Η Πολιτεία οφείλει άμεσα να ανταποκριθεί στη συνταγματική υποχρέωση χρηματοδότησης των Πανεπιστημίων. Παράλληλα, για την εύρυθμη λειτουργία των ΑΕΙ, πρέπει να φροντίσει για την πρόσληψη του μόνιμου αναγκαίου προσωπικού (διοικητικών εργαζομένων και ΔΕΠ), ώστε να σταματήσει η στελεχειακή και οικονομική τους αποψίλωση που οδηγεί σε καθημερινά προβλήματα και δυσλειτουργίες.

Η αναφορά στη διεύρυνση των δυνατοτήτων απόκτησης πρόσθετων πόρων χρηματοδότησης δεν είναι τίποτε άλλο παρά μία σαφής δήλωση για την εξώθηση σε «υποκατάστατα» της κρατικής χρηματοδότησης. Είμαστε αντίθετοι στην ιδιωτική εμπορική εκμετάλλευση των προϊόντων και πνευματικών δικαιωμάτων που παράγει η ακαδημαϊκή έρευνα. Αυτή χρηματοδοτείται - μέσω του κράτους - από τον ελληνικό λαό και τα οφέλη της θα πρέπει να επιστρέφουν σ' αυτόν. Το Πανεπιστήμιο δεν είναι και δεν πρέπει να λειτουργεί ως επιχείρηση.

Η θεσμοθέτηση νέων ΝΠΙΔ στο εσωτερικό των ΑΕΙ προβλέπεται μία χαρά στο υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο. Η ηγεσία του ΥΠΑΙΘ, αντί να αναζητά λύσεις σε νέα νομικά πρόσωπα, αμφιβόλου αποτελεσματικότητας και σίγουρα λιγότερο ελεγχόμενα από τα ακαδημαϊκά όργανα, οφείλει να επιλύσει τα σοβαρότατα γραφειοκρατικά προβλήματα της διαχείρισης των οικονομικών πόρων στο πλαίσιο του Δημόσιου Λογιστικού, συνολικά. Η απλοποίηση του πλαισίου λειτουργίας των ΕΛΚΕ αποτελεί θετική εξέλιξη, αλλά δεν επαρκεί. Απαιτείται αντίστοιχη ρύθμιση για τη διαχείριση των πόρων από τον Τακτικό Προϋπολογισμό.

3. Το μέχρι σήμερα σύστημα αξιολόγησης και πιστοποίησης των ΑΕΙ χρησιμοποιήθηκε, σε μεγάλο βαθμό, ως μοχλός ώθησης των πανεπιστημίων στη λογική της εμπορευματοποίησης και ιδιωτικοποίησης, ενώ η συνέχισή του θα οδηγήσει και σ' ένα πλαίσιο ιεράρχησης των πτυχίων στην χώρα. Θεωρούμε ότι η κοινωνική λογοδοσία και η αποτίμηση των δραστηριοτήτων των ΑΕΙ θα πρέπει να συνδέεται με τη συνταγματικά κατοχυρωμένη αποστολή τους, δηλαδή την προαγωγή της ακαδημαϊκής διδασκαλίας και έρευνας σε όφελος της κοινωνίας, και να εξυπηρετεί αποκλειστικά και μόνο τη βελτίωση του βαθμού ανταπόκρισής τους σε αυτή την αποστολή. Ο τρόπος επίτευξης των παραπάνω θα πρέπει να

αποτελέσει αντικείμενο διαλόγου όχι μόνο μεταξύ Πανεπιστημίων και Πολιτείας αλλά και όλων των εμπλεκόμενων κοινωνικών φορέων.

4. Η περαιτέρω ενίσχυση της ποιότητας ακαδημαϊκών σπουδών και της ακαδημαϊκής έρευνας προϋποθέτουν την αύξηση της κρατικής χρηματοδότησης και τη γενναία ενίσχυση των ιδρυμάτων με ακαδημαϊκό και διοικητικό προσωπικό. Η πρωτοδότηση της ανάπτυξης υποκατάστατων έναντι των βασικών ακαδημαϊκών λειτουργιών όπως είναι τα εξ αποστάσεως προγράμματα ή τα χειμερινά και θερινά σχολεία και η «απελευθέρωση» (από ποια δεσμά άραγε;) των μεταπτυχιακών προγραμμάτων, θεσμοθετούν την απεμπόληση της συνταγματικά κατοχυρωμένης υποχρέωσης της Πολιτείας για παροχή «...*δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες της, στα κρατικά εκπαιδευτήρια...*» και τη μετακύλιση του κόστους στους σπουδαστές και τις οικογένειές τους.

Η ανάλυση της διεθνούς πραγματικότητας δείχνει πως η εισαγωγή διδασκτρων (και μάλιστα σε όλα τα επίπεδα) δεν οδηγεί ούτε στην αύξηση των δαπανών ανά φοιτητή, ούτε στην αύξηση των μισθών του διδακτικού προσωπικού. Το μόνο μέγεθος που αυξάνεται είναι ύψος των οφειλόμενων φοιτητικών δανείων. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στις ΗΠΑ, το 2018, το μέσο οφειλόμενο ποσό φοιτητικών δανείων για τους όσους αποφοίτησαν το 2017 ανερχόταν σε 39.400 USD και το συνολικό ποσό σε 1,48 τρισ. USD. Αντίστοιχη είναι και η κατάσταση στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου το ύψος των φοιτητικών δανείων υπερβαίνει πλέον τα 100 δισ. GBP, με δυσσιώνες προβλέψεις. Τα δίδακτρα στις μεταπτυχιακές σπουδές δεν μπορούν να καλύψουν το κενό που δημιουργείται από την υποχρηματοδότηση της ανώτατης εκπαίδευσης. Αντιθέτως, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αιτιολόγηση για την περαιτέρω περικοπή των μισθών (χαρακτηριστικό παράδειγμα η 2705/2014 απόφαση του ΣτΕ).

Η επαναφορά της συζήτησης περί ανώτατου ορίου φοίτησης μας βρίσκει απολύτως αντίθετους. Η αδυναμία ολοκλήρωσης των σπουδών εντός ενός εύλογου χρονικού διαστήματος μπορεί να οφείλεται σε ένα πλήθος παραγόντων (π.χ. προγράμματα σπουδών με υπερβολικό φόρτο, αδυναμία παρακολούθησης μαθημάτων λόγω εργασίας του φοιτητή, ανεπαρκείς/αναχρονιστικές μέθοδοι διδασκαλίας που καθιστούν μη ελκυστική την εκπαιδευτική διαδικασία, ανεπαρκή διδακτικά συγγράμματα, κ.ά.). Πρόκειται επομένως για ένα σύνθετο πρόβλημα, το οποίο απαιτεί συστηματική και σε βάθος μελέτη για τη θεραπεία του και όχι τιμωρητικά μέτρα.

5. Η καθιέρωση ελάχιστης βάσης εισαγωγής στα ΑΕΙ και η πρόθεση θεσμοθέτησης «ανώτερης» από αυτή βάσης σε ορισμένα τμήματα ΑΕΙ θα μεγαλώσει τις υφιστάμενες ανισότητες πρόσβασης στα Πανεπιστήμια, θα θεσμοθετήσει ειδικά τμήματα «ελίτ» στα ελληνικά Πανεπιστήμια, θα εκτινάξει το ήδη υψηλό κόστος επιβάρυνσης της ελληνικής οικογένειας σε φροντιστήρια και θα τροφοδοτήσει με πολυάριθμη «πελατεία» τα αμφίβολης ποιότητας ιδιωτικά κολέγια για τα οποία δεν προβλέπεται καμία βάση εισαγωγής, ούτε υπόκεινται σε αξιολόγηση ή «πιστοποίηση ποιότητας» με βάση τα ίδια κριτήρια με αυτά των δημόσιων ΑΕΙ. Επιπλέον, ενδέχεται να οδηγήσει σε αδικίες μεταξύ των εξεταστέων διαφορετικών περιόδων. Η επιστημονική γνώση κατακτιέται με συστηματική και επίπονη προσπάθεια και είναι χρονοβόρα. Είναι παράλογο, κοινωνικά άδικο και αντιεπιστημονικό να κρίνεται το ακαδημαϊκό μέλλον και η επιστημονική και επαγγελματική πορεία των υποψήφιων φοιτητών από την «καλή ή κακή διάθεση τους» κατά τις ώρες των πανελλαδικών εξετάσεων, ή από τον όγκο και το περιεχόμενο της εξεταστέας ύλης και τη δυσκολία και σαφήνεια των θεμάτων που επιλέγει κάθε φορά η εκάστοτε εξεταστική επιτροπή.

Ο αριθμός των εισακτέων οφείλει να εξορθολογιστεί. Πρέπει να συνδεθεί αφενός με τις δυνατότητες κάθε Σχολής από πλευράς προσωπικού και εγκαταστάσεων, ώστε να εξασφαλίζεται πραγματικά υψηλής ποιότητας εκπαίδευση των φοιτητών και αφετέρου με τις ανάγκες του παραγωγικού ιστού της χώρας, ώστε να μην καταλήγει το «όνειρο της οικογένειας» σε εργασιακό εφιάλτη για τον απόφοιτο. Το Πανεπιστήμιο αποτέλεσε και αποτελεί μηχανισμό κοινωνικής κινητικότητας και για αυτό ο Ελληνικός Λαός έχει τόσες προσδοκίες από αυτό. Δεν πρέπει να εγκαταλείψουμε την προσπάθεια δημιουργίας πολιτών με δυνατότητα κρίσης, ανάλυσης και σύνθεσης, χαρακτηριστικά που προάγει η ενασχόληση με την επιστήμη. Η μη εύρεση εργασίας δεν είναι αποτέλεσμα των «κακών» πτυχίων αλλά της μικρής προσφοράς θέσεων στον Ελληνικό χώρο.

Η ενίσχυση της φοιτητικής μέριμνας (σίτιση – στέγαση) πρέπει να αποτελέσει άμεση προτεραιότητα της ηγεσίας του ΥΠΑΙΘ, ώστε ο κάθε φοιτητής να έχει τη δυνατότητα να σπουδάσει απρόσκοπτα στη Σχολή που εισήχθη. Δεν μπορεί και δεν πρέπει η έλλειψη πόρων για τη φοιτητική μέριμνα να οδηγεί στην άσκηση «κοινωνικής πολιτικής» (στην πραγματικότητα μικροπολιτικής) μέσω των μετεγγραφών. Η τακτική αυτή οδηγεί σε σημαντικά λειτουργικά και εκπαιδευτικά προβλήματα και, κυρίως, δημιουργεί σημαντικές δυσκολίες περάτωσης των σπουδών σε ορισμένους φοιτητές που δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των προγραμμάτων σπουδών.

Η Συνάντηση Πανεπιστημιακών Δασκάλων αντιτάσσεται σε πολιτικές και λογικές που θέτουν σε κίνδυνο το χαρακτήρα του δημόσιου, δωρεάν, δημοκρατικού και ακαδημαϊκού πανεπιστημίου στην υπηρεσία της κοινωνίας. Αντιτάσσεται στην άμεση (μέσω διδάκτρων) ή έμμεση (μέσω περικοπών και έλλειψη επαρκούς φοιτητικής μέριμνας) μεταφορά του κόστους φοίτησης στις οικογένειες των φοιτητών και στη δημιουργία ενός επιχειρηματικού πανεπιστημίου με άμεση εξάρτηση από τις δυνάμεις της αγοράς. Αγwonίστηκε και θα αγωνίζεται για ένα πανεπιστήμιο της γνώσης, της έρευνας, της ελεύθερης διακίνησης ιδεών, του ανοιχτού διαλόγου. Ένα πανεπιστήμιο της αληθινής μόρφωσης και του πολιτισμού, ένα πανεπιστήμιο που θα είναι αλληλέγγυο στα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας. Ένα Πανεπιστήμιο «ζωντανό» και «ανοιχτό» προς την κοινωνία, το οποίο έχει ως απαραίτητη προϋπόθεση την ύπαρξη του πανεπιστημιακού ασύλου. Το άσυλο είναι κάτι μεγαλύτερο από έναν εθιμικό ή θεσπισμένο κανόνα δικαίου: συνιστά κατάκτηση της ελληνικής κοινωνίας σε συνάρτηση με την ιστορία της και συμβάλει στην ελεύθερη διακίνηση των ιδεών και στον κοινωνικο-πολιτικό χαρακτήρα των πανεπιστημίων. Ως γνωστόν, η προηγούμενη ρύθμιση (Ν. 4485/2017) μπορούσε να αντιμετωπίσει τα ζητήματα παραβατικότητας μέσα στους πανεπιστημιακούς χώρους.

Μόνο η αναβαθμισμένη δημόσια δωρεάν ανώτατη εκπαίδευση μπορεί να εξασφαλίσει στα παιδιά του ελληνικού λαού πρόσβαση στην επιστημονική και κοινωνική εξέλιξη και να συμβάλει στην πρόοδο, ανάπτυξη και ευημερία της χώρας.

Καλούμε την ΠΟΣΔΕΠ, τους Συλλόγους ΔΕΠ, τη Σύνοδο των Πρυτάνεων, τις Συγκλήτους και τις Πρυτανικές Αρχές όλων των Ιδρυμάτων να υπερασπισθούν το δημόσιο και ακαδημαϊκό χαρακτήρα του Πανεπιστημίου.